

AYT

Hızlı

Edebiyat

Enfes Konu Anlatımlı

AYT HIZLI EDEBİYAT**EDİTÖR**

Turgut MEŞE

YAZAR

Komisyon



**BU KİTAP T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞININ BANDROLÜ İLE
SATILMAKTADIR.**

ISBN

978-605-7701-10-7

Sertifika No

16199

SAYFA TASARIMI

Data Yayınları Dizgi Ekibi

KAPAK TASARIMI

Data Yayınları Grafik Ekibi

BASKI VE CİLT

Melih Ambalaj

**İLETİŞİM**

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No: 2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 29 95 - 0 505 925 57 81

Fax: 0312 342 23 58

Web: www.datayayinlari.come-mail: bilgi@datayayinlari.com**İÇİNDEKİLER**

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT 5

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT 6

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ..... 11

SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ..... 31

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERE
AYRILMASI 33

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERE
AYRILMASI 34

BATI EDEBİYATI VE BATI ETKİSİNDEKİ
TÜRK EDEBİYATI..... 80

BATI EDEBİYATI (AYDINLANMA
DÖNEMİNE KADAR)..... 81

CUMHURİYET DÖNEMİ
TÜRK EDEBİYATI..... 142

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI .. 143

Dil

İnsanların duygu ve düşüncelerini bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma aracıdır.

Edebiyat

Olay, duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla estetik kurallar çerçevesinde sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır.

Toplum

Tarihsel gelişme içinde, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir uygarlığı olan, yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan insanların tümüdür.

Metin

Bir olay, olgu, durum ya da düşüncenin belli kurallar ve tasarımı ile oluşturulan yazılı halidir.

Anlatım

Bir duyguyu, düşüncüyü, tasarımı, konuyu söz ya da yazı ile dile getirme işidir.

TEMEL KAVRAMLAR**Tiyatro**

Bir sahnede, seyirciler önünde, oyuncuların sergilemesi amacıyla yazılmış edebi türdür.

Öğretici Metin

Bir konuda bilgi vermek, düşündürmek, yönlendirmek, uyarmak, düşünceleri değiştirmek, bir şeyleri haber vermek veya tanıtmak gibi amaçlar güdülerek yazılmış metinlerdir.

Edebi Metin

Duygu, düşünce ve hayallerin insanda heyecan ve hayranlık uyandıracak şekilde ve estetik bir yapıda söylenmesi ve yazılması ile oluşan edebiyat ürünleridir.

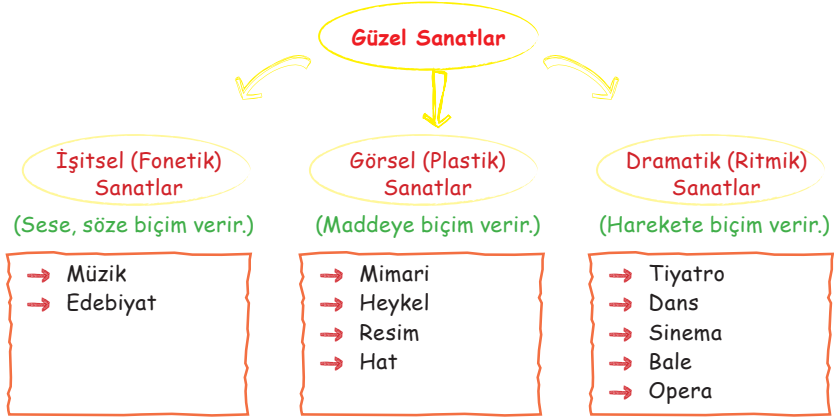
Güzel Sanatlar

İnsanda coşku ve hayranlık uyandıran müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro, edebiyat gibi

Şiir

Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından bir bütün olan edebî anlatım biçimidir.

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT



Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamına veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılığa “**sanat**” denir. Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro gibi insanda coşku, estetik bir zevk ve hayranlık uyandıran sanatlara “**güzel sanatlar**” denir.

Güzel sanatlarda güzellik esastır. Ancak bu güzellik insanın yarattığı bir güzelliktir. Sanatta estetik çok önemlidir. Bilindiği gibi sanatsal yaratıların genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimine, güzel duyuya “**estetik**” denir. Güzel sanatlarda yarar sağlama amacı güdülmeyen sadece estetik bir güzellik meydana getirmek amaçlanır. Edebiyat da güzel sanatların bir dalıdır. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak anlatılmasına “**edebiyat**” denir. Şimdi de güzel sanatlar içinde edebiyatın yerine bakalım.

GÜZEL SANATLAR İÇİNDE EDEBİYATIN YERİ

Güzel sanatların her dalının kendine özgü malzemesi, anlatı aracı vardır. Tiyatronun malzemesi ses, görüntü, dekor vs.; mimarinin malzemesi taş, tuğla, mermer vs.; müziğin malzemesi ses, nota vs.; resmin malzemesi boya, fırça, tual vs.; edebiyatın malzemesi de dildir.

Edebiyat sözcüklerle yapılan bir sanattır. Bu niteliğiyle edebiyat tüm güzel sanatlar içinde insanlık düşüncesine öncülük eder, olay ve durumları gerçekleşmeden önce ortaya koyar.

Kendi çağının düşüncelerinden hareketle gelecekte olabilecek olanları sezgi yoluyla bulur. Gelecekte neler olabileceği herkesten çok edebiyatçıların zihninde olgunlaşır. Bu açıdan edebiyatın güzel sanatlar içinde ayrı ve önemli bir yeri vardır. Genelde güzel sanatların özelde de edebiyatın temel işlevi, insanda estetik bir zevk uyandırmaktır. Estetik, güzeli hissetmedir. İyi, güzel, yararlı gibi kavramlar sanatla yakından ilgili olan aynı zamanda da edebiyat için de geçerli olan kavramlardır.

EDEBİYATIN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

Edebiyat - Tarih İlişkisi



Edebiyat eserlerinde örneğin bir romanda tarihi bir konu, olay ya da kişilik işlenebilir. Kuşkusuz roman bir tarih kitabı olmadığı için tarihe bilimsel yöntemlerle yaklaşmaz ve tarihi gerçekliği birebir yansıtmaz. Ancak romanın yansıttığı gerçekliğin tarihi gerçekliğe ters düşmemesi romancıdan beklenebilir. Ayrıca eserin inandırıcılığı da büyük ölçüde tarihi gerçekliği doğru yansıtmaya bağlıdır. Bunun için yazar, romanda işleyeceği tarih dönemiyle ilgili geniş bir araştırmaya yönelir ve tarih biliminden faydalanır.

Edebiyat - Sosyoloji İlişkisi



Edebiyat eserleri örneğin bir roman, insanı içinde yaşadığı çevreyle birlikte ele alır. Bu nedenle edebiyat bir bakıma toplumun aynası sayılır ve edebiyatçılar sosyal yapıyı tanımak için sosyolojinin verilerine başvurabilirler. Bu sayede gözlemlerini bilimin ışığında gözden geçirerek eserlerinde sosyal çevreye ait öğeleri daha başarılı biçimde kullanmış olurlar. Örneğin; Cumhuriyet öncesi İstanbul yaşantısını sosyoekonomik yapısıyla tanımak isteyenler için Hüseyin Rahmi'nin romanları birer belge niteliği taşır.

Edebiyat - Psikoloji İlişkisi



Edebiyat eserleri insanı, psikolojik yapısı içinde ele alır, İnsanın ruh dünyasını bütün çıplaklığıyla ortaya koymaya çalışır. İnsanın ruhunu tanıma konusunda psikoloji bilimine yol gösterecek ölçüde başarılı olmuş yazarlar vardır. Örneğin; Freud'un Elektra Kompleksi Teorisi'nin kaynağı edebiyat eserleridir. Bütün bunlarla birlikte edebiyat eserlerinde psikolojiden yararlanılması da olağandır. Özellikle bir roman yazarının, kahramanlarını başarılı bir şekilde canlandırması her şeyden önce onların ruh dünyalarını iyi bilmesine, insanın gerçekliğini psikolojik boyutuyla iyi tanımasına bağlıdır. Bu nedenle de yazarlar psikolojiden yararlanabilir.

Edebiyat - Felsefe İlişkisi



Edebiyat eseri okurda estetik haz uyandırmasının yanı sıra eğitici ve aydınlatıcı bir işleve de sahiptir. Edebiyat eserinin bu işlevi, içeriğindeki felsefi düşüncelerin bir sonucu olabilir.

Edebiyat eseri asla bir fikir eseri olmamakla birlikte kurmaca dünyasının sınırları içinde felsefi düşüncelerin yoğunluk kazandığı pek çok edebi eser vardır. Sanatçının kişisel ve sanatsal gelişiminde felsefe kültürünün önemi yadsınamaz. Bu nedenle birçok sanatçının felsefenin konularına ilgi duyduğu, eserlerinde bu konulara yer verdiği görülür.

DİLİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi ve seslerden örülmüş sosyal bir kurumdur. Dilin en küçük birimi sestir. Seslerin oluşumu ve özelliklerini inceleyen bilim dalına “fonetik” denir.

DİLİN ÖZELLİKLERİ

Doğal bir araç:

Yukarıdaki tanımdan anlaşılacağı gibi dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araçtır. İnsanlar isteklerini, duygu ve düşüncelerini birbirlerine dil ile aktarırlar.

Canlı bir varlık:

Dilin kendine özgü bazı kuralları vardır. Dilin tarihi süreçte kendi içinde gelişen ve değişen bir yapısı vardır. O kendi kurallarını kendisi koyan canlı bir varlık gibidir.

Gizli anlaşmalar sistemi:

Dil, bir gizli anlaşmalar sistemidir. Canlı ve cansız varlıkları, kavramları, hareketleri karşılayan kelimeler üzerinde, kelimelerin birbirleriyle ilişkileri ve kelime sırası üzerinde adeta toplumun bütün bireyleri gizli bir anlaşma yapmış gibidir.

Sosyal ve millî kurum:

Dil, sosyal bir kurumdur. Bireyin üstünde bütün toplumun malı olan ve bütün bir toplumu içine alan güçlü bir kurumdur. Toplumun en büyük dayanağı dildir. Bir milleti millet yapan değerlerin başında dil gelir.

Lehçe:

Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan koluna denir.

Çuvaşça, Yakutça gibi.

Şive:

Bir dilin bilinen tarihi seyri içinde kendinden ayrılmış olup bazı farklılıklar gösteren kollarıdır.

Kırızca, Kazakça, Azerice gibi.

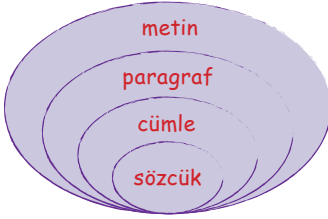
Ağız:

Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim birimleri ve sınıflara özgü olan konuşma dilidir.

Karadeniz ağızı, Urfa ağızı gibi.

METİN

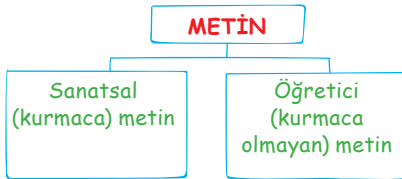
Yazı haline gelmiş, yayınlanıp okurun huzuruna çıkmış eserlere “metin” denir. İnsanların başkalarıyla iletişim kurmak, kendilerini onlara ifade etmek için bir araya getirdikleri yazılı veya sözlü cümleler topluluğu metni oluşturur. Metin, bir iletişim aracı ve örgü sistemidir. Bu sistem;



şemasıyla gösterilebilir. Metni oluşturan birimler, birleşerek metnin ana düşüncesini ya da temasını oluşturur. Metni oluşturan birliklerin bir kendi anlamı bir de metinde kazandığı anlam vardır. Bu durumda metinde iki temel ilişki ağı vardır.

Bağlaşıklık: Metni oluşturan kelimeler ve cümlelerin dil bilgisi kurallarıyla birbirine bağlanmasıdır.

Bağdaşıklık: Metni oluşturan parçalar arasındaki anlam ilişkisidir.



Sanatsal (kurmaca) metinler: Olmadığı halde varmış gibi tasarlanmış, kurgulanmış olay ve olgulara “kurmaca” denir. Kurmaca metinler gerçekte olmayan ancak

gerçekmiş, yaşanmış gibi varsayıp üretilen ve okura sunulan metinlerdir. Kurmaca metinlerde gerçek yaşamdan alınmış kişi ve olaylar yazar tarafından yeniden ele alınarak bir anlamda düşsel bir gerçekliğe dönüştürülerek anlatılır. Roman, hikâye, masal, tiyatro gibi türlerde yazılan metinler kurmaca metinlerdir.

Öğretici (kurmaca olmayan) metinler:

Öğretici metinlerde gerçek olay, kişi ve olgular anlatılır. Yazar, gerçeği yansıtır. Anı, tarih, biyografi, gezi yazısı gibi türlerde yazılan metinler kurmaca olmayan metin örnekleridir.

EDEBİ METİN

Edebi metin insanda estetik bir duygu uyandıran, insanı duygulandıran, coşturan bir nitelik taşır. Edebi metnin malzemesi doğal dildir. Ancak sanatçı, doğal dili kendine özgü bir duyarlılıkla kullandığı için edebi metnin dili, doğal dilden farklı, imgesel bir dildir. Edebi metinler çoğunlukla okuyan herkeste farklı duygular uyandırır. Çünkü edebi metinlerde dil, gündelik yaşamdakinden farklı kullanılır. Sözcükler gündelik dildeki anlamlarının dışına çıkar. Edebi metinlerde sözcükler çok anlamlılığa uygun bir şekilde kullanılır. Bu nedenle sözcüklere yeni anlamlar yüklenir. Bu da metnin yorumlanma niteliğini artırır.

EDEBİ METİNLERDE TEMEL İFADE ŞEKİLLERİ

Manzum

Mensur

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ

EDEBÎ (SANATSAL) METİNLER

Coşku ve Heyecanı Dile
Getiren Edebî Metinler

- Şiir
- Mensur Şiir

Olay Çevresinde Oluşan
Edebi MetinlerAnlatmaya Bağlı Edebi
Metinler

- Masal
- Destan
- Halk Hikâyesi
- Mesnevi
- Manzum Hikâye
- Hikâye
- Roman

Göstermeye Bağlı Edebi
MetinlerGeleneksel Türk
Tiyatrosu

- Karagöz
- Orta oyunu
- Meddah
- Köy seyirlik oyunu

Modern Tiyatro

- Trajedi
- Komedi
- Dram

Öğretici Metinler

Felsefi
MetinlerTarihi
MetinlerBilimsel
MetinlerGazete
Çevresinde
Gelişen Metinler

- Makale
- Sohbet
- Fıkra
- Deneme
- Röportaj
- Eleştiri
- Haber
Yazısı

Kişisel Hayatı
Konu Alan
Metinler

- Hatıra
- Gezi Yazısı
- Biyografi
- Otobiyografi
- Günlük
- Mektup

SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ

Söylev (Nutuk)

Konferans

Tartışma

Sunum

Panel

Sempozyum

Açık Oturum

Forum

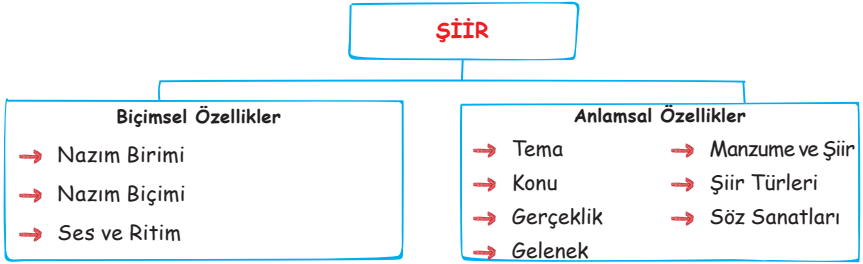
Münazara

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ

A. EDEBİ (SANATSAL) METİNLER

1.COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından çoğunlukla denk ve kendi başına bir bütün olan edebi anlatım tarzına “şiiir” denir. Edebiyatımızda “manzume”, “nazım” sözcükleriyle de karşılanan şiiir, düş gücüne, hayale, imgeye dayanır. Şiiir, okuyanın duygularını harekete geçirir. Şiiirin biçimsel ve anlamsal yönünden kendine özgü nitelikleri vardır.



ŞİİRİN BİÇİMSSEL ÖZELLİKLERİ

1. Dize (Mısra): Sözlük anlamı “kapı kaday, çadır kapısının iki yan parçası”dır. Edebiyat terimi olarak ise, şiiirin her satırına verilen isimdir.

ÖRNEK

→ “İstanbul’u dinliyorum gözlerim kapalı”

Orhan Veli Kanık

Mısra-ı Âzade: Divan şiiirinde tek mısra olarak bir anlam ifade eden, anlamı tamamlayıcı başka mısraya ihtiyaç olmayan mısralardır.

ÖRNEK

→ “Hatırandan çıkmasın dünyaya üryan geldiğin.”

Baki

2. Beyit: Aynı ölçüyle yazılmış aralarında anlamsal bağ bulunan iki dizelik birimdir. Arapça “çadır, ev, oda” anlamlarına gelir. Beyit, divan şiiirinde sık olarak kullanılmış bir nazım birimidir. Beyitin ilk mısrasına “sadr”, ikinci mısrasına da “acüz” denir.

ÖRNEK

“Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı

Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı”

Fuzulî

“Taht urup tak-ı felekte husrev-i haver güneş
Mesned narenci kaba urundu nur efser güneş”

Ahmet Paşa

ŞİRDE GERÇEKLİK

Şiirdeki gerçeklik, günlük hayat-taki gerçeklikten farklıdır. Çünkü şair sözcükleri çoğunlukla gündelik dildeki anlamlarından farklı biçimde kullanır. Sanatlar ve imgelerle kendine özgü bir dünya kurar. Gerçek bir olayı bile ele alsa onu farklı bir gerçeklik ile şiirleştirir. Örneğin; aşağıdaki dizelerde nesnel gerçeklik değiştirilmiş, imgeler ve kişileştirmelerle bir ağaç şiirsel bir gerçeklik içinde anlatılmıştır.

ÖRNEK

*Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın*

Melih Cevdet Anday

ŞİRDE GELENEK

Şiirde gelenek denildiğinde genel olarak şiirin üretilme sürecinde şairi yönlendiren ilke ve kuralları bütünü, şairin benimsediği, bağlı kaldığı zevk ve anlayış anlamı öne çıkar. Örneğin; halk şiiri geleneği denildiğinde halkın diliyle ve hece ölçüsüyle yazılan, dörtlülüklerden oluşan şiirler akla gelir. Divan şiir geleneği denildiğinde ise aruz ölçüsü, beyit, mazmunlar gibi kavramlar zihninizde uyanır.

ÖRNEK

*Hâsılıım yok ser-i kûyunda belâdan gayrı
Garazım yok reh-i aşkında fenâdan gayrı*

Fuzuli

Yukarıdaki dizeler hem işlenen konu hem de biçimsel özellikler bakımından divan şiir geleneğinin güzel bir örneğidir.

MANZUME VE ŞİR

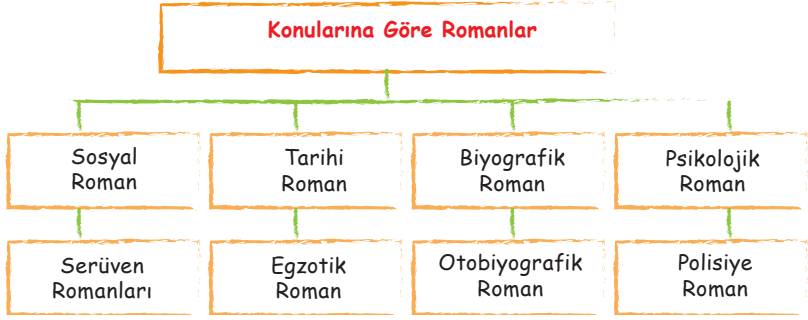
Yasanmış ya da yaşanabilecek olayların şiir biçiminde anlatıldığı metinlere "manzume" denir. Manzumelerde bir olay anlatıldığında öyküye özgü kişi, olay, yer, zaman unsurları bulunur. Çünkü manzumelerde bir olay örgüsü vardır. Şiir ise zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebi anlatım biçimidir. Manzumede tek anlam bulunurken şiir çok anlamlıdır. Manzumelerde okura bir şey anlatma kaygısı güdülürken şiirde amaç okurda estetik duygusu uyandırmaktır.

ŞİRDE DİL VE ANLATIM

Şiirin kendine özgü bir dili ve anlatımı vardır. Şiirde geçen sözcükler çoğu kez anlamlarının dışında kullanılır. Anlatımda, "yazın-sal yaratılarda yansıtılmak isteneni daha canlı, etkili, görünür kılmak amacıyla zihinde canlandırılmaya çalışılan görüntü" anlamına gelen imgeler kullanılır. Şiir dilinde imgelerin yanı sıra söz sanatlarının da önemli bir yeri vardır. Söz sanatları şiirin anlamını güçlendirir.

ŞİR VE ZİHNİYET

Sanatçının dünya görüşü, kişiliği, duygu ve düşünce evreni toplumun zihniyetinden bağımsız olamaz. Sanatçı, içinde yaşadığı toplumun o dönemdeki zihniyetini taşır; yarattığı esere de bu zihniyeti yansıtır. Bir şiirde dönemin zihniyeti ile ilgili öğeleri; şiirin içeriğini oluşturan düşünce, duygu ve hayallerde bulabileceğimiz gibi, dil ve anlatım özelliklerinde ya da şiirin yapısında da bulabiliriz. Örneğin; İslamiyet'in etkisindeki Türk edebiyatında hakim özellik "İslam inancı ve medeniyeti"dir.



Sosyal Roman: Ekonomik bunalımlar, sınıfsal çekişmeler, rejim değişiklikleri, köyden kente göç gibi toplumsal sorunları konu edinen romanlardır. Bunlar: Sefiller (Victor Hugo), Sergüzeşt (Samipaşazade Sezai), Felatun Beyle Rakım Efendi (Ahmet Mithat Efendi), Araba Sevdası (Recaizade Mahmut Ekrem)...

Serüven Romanları: Kahramanların başından geçen maceraları anlatan romanlardır. Bu romanlarda merak unsuru hakimdir. Bunlar: Üç Silahşörler (Aleksandre Dumas), Hasan Mellah (Ahmet Mithat Efendi)...

Tarihi Roman: Tarihi dönem, olay ve kişileri konu edinen romanlardır. Bunlardan bazıları: Notre Dame'ın Kamburu (Victor Hugo), Cezmi (Namık Kemal), Devlet Ana (Kemal Tahir), Osmancık (Tarık Buğra)...

Egzotik Roman: Başka ülkelerin doğasını ve insanlarını anlatan romanlardır. Bunlardan bazıları: Nilgün (Refik Halit Karay), İzlanda Balıkçısı (Pier Loti)...

Psikolojik Roman: Roman kahramanlarının psikolojisini tahlillerle anlatan romanlardır. Bunlardan bazıları: La Princesse De Cleves (Madame De Le Fayette), Eylül (Mehmet Rauf), Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (Peyami Sefa)...

Polisiye Roman: Polisiye olayları konu edinen romanlardır. Merak ve heyecan polisiye romanlarda önemli unsurlardır. Bunlardan bazıları: Morgue Sokağı Cinayeti (Edgar Allen Poe), Sherlock Holmes (Arthur Connan Doyle), Cingöz Recai (Peyami Sefa)...

Biyografik Roman: Topluma mal olmuş bir kişinin yaşamını, yaptıklarını anlatan romanlardır. Bir Bilim Adamının Romanı (Oğuz Atay)...

Otobiyografik Roman: Yazarın kendi hayatını konu edindiği romanlardır. Bunlardan bazıları: Tom Sawyer'ın Maceraları (Mark Twain), Baba Evi (Orhan Kemal)...

MEKTUP

- Birbirinden uzakta olan insanların herhangi bir konuda haber vermek, bir şey sormak veya bir konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmak amacıyla kaleme aldıkları yazı türüdür.
- Mektup yazının bulunuşundan bu yana kullanılagelmiştir.
- Mektuplar içeriklerine göre özel mektup, edebi mektup, iş mektubu, açık mektup gibi türlere ayrılır.
- Fuzulî'nin "**Şikayetname**" adlı eseri içinde bulunduğu duyguları ortaya koyan önemli bir mektup örneğidir.
- Cahit Sıtkı'nın "**Ziya'ya Mektuplar**" adlı eseri edebi gerçeklere ışık tutan tanınmış mektuplardan oluşan bir eserdir.
- Reşat Nuri'nin "**Bir Kadın Düşmanı**" ve Halide Edip'in "**Handan**" adlı eseri mektuplardan oluşmuş roman örneğidir.

SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ**SÖYLEV (HİTABET, NUTUK)**

- Bir topluluğa heyecan vermek veya belirli bir düşünceyi aşılıamak için yapılan konuşmalardır.
- Her konuda hazırlanabilir.
- Mutlaka bir topluluk karşısında yapılır.
- Güzel konuşmayla topluluğu etkilemek, istenen yönde harekete geçirmek amaçlanır.
- Söylev türünün ilk örnekleri Eski Yunan ve Roma Dönemi'nde görülür.
- Sokrates söylevleriyle tanınmıştır.
- Türk tarihinde söylev türünün ilk yazılı örneği Göktürk Yazıtları'dır.
- Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük söylevcisi ise Atatürk'tür. "**Nutuk**" adlı üç ciltlik eseri bu türün en güzel örneklerindendir.

TARTIŞMA

- Bir sorunu sözle veya yazılı olarak karşılıklı savunmadır.
- Amaç, bir konu çevresinde düşünceleri karşılıklı olarak ortaya koymak, sorunlara cevap ve çözüm bulmaktır.
- Tartışma bir başkan yönetiminde gerçekleşmelidir.
- Konu güncel olmalı, konunun tartışılacak yönleri bulunmalıdır.
- Tartışmalar biçimlerine göre; açık oturum, panel, sempozyum, forum, münazara gibi türlere ayrılır.

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERE AYRILMASI

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERE AYRILMASINDAKİ ÖLÇÜTLER

Toplumun yaşadığı coğrafi çevre, toplum hayatında meydana gelen siyasal ve toplumsal gelişmeler edebiyatı doğrudan ilgilendirir.

Savaşlar, göçler, din ve medeniyet değişiklikleri edebiyata farklı biçimlerde yansır. Bu olay ve olgular mevcut edebiyatın içeriğini ve özelliğini değiştirebilir. Bunun sonucu olarak edebiyat tarihinde dönemler meydana gelir.

Türk edebiyatı İslamiyet öncesi Türk edebiyatı, İslam etkisindeki Türk edebiyatı, Batı te-sirindeki Türk edebiyatı olmak üzere 3 döneme ayrılır. İslamiyet öncesi kavmi özelliklerin, İslamiyet etkisindeki dönemde dinin, Batı uygarlığı etkisindeki dönemde akıl ve mantığın etkisi çoktur. Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında kullanılan ölçütler şunlardır.

1. DİL ANLAYIŞI VE DİL COĞRAFYASI:

Sürekli olarak kendini geliştiren canlı bir varlık olan dil, değişikçe ve farklılık gösterdikçe Türk edebiyatı da değişmiş ve farklılık göstermiştir. Türk dili Türklerin yaşadığı dil coğrafyalarına göre Doğu, Batı ve Kuzey Türkçesi olarak üçe ayrılır. Doğu Türkçesi ile Uygur ve Özbek edebiyatı; Kuzey Türkçesi ile Kazak, Kırgız, Tatar, Kumuk ve Nogay edebiyatı; Batı (Oğuz) Türkçesi ile Türkmen, Azeri, Kırım, Tatar, Kuzey Kıbrıs Türk edebiyatı varlıklarını sürdürmektedir.

2. KÜLTÜR - MEDENİYET FARKLILAŞMASI:

Edebiyat, kültürün bir ögesidir. Kültürsüz edebiyat, edebiyatsız da kültür düşün- lemez. Bu nedenle edebiyatın dönemlere ayrılmasında bir milletin hayatındaki kültür ve medeniyet farklılaşması önemli bir ölçüttür. Türkler tarihleri boyunca göçebe - destan kültürü, İslam kültür ve medeniyeti, Batı kültür ve medeniyeti olmak üzere üç farklı medeniyet içinde yer almışlar ve bu kültür ve medeniyetler de Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında etkili olmuştur.

3. DİNİ HAYAT:

Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce Budizm, Şamanizm, Maniheizm gibi dinlere inanmışlardır. Bu dönemde göçebe hayat yaşayan Türklerin ortaya koydukları metinlerde bunun yansımaları görülmektedir. İslamiyet'i kabul et- tikten sonra da yeni bir hayat anlayışı benimsemişler ve İslamiyet'in etkisini de eserlerine yansıtmışlardır.

HALK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ



A. ANONİM HALK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ

1. Mani

- Başta aşk olmak üzere her konuda yazılabilir.
- Genellikle tek dörtlükten oluşur.
- Çoğunlukla 7 heceli dört dizelik bir bentten meydana gelir; fakat 4 - 5 - 8 - 10 heceli kalıpta söylenen mani-ler de vardır. Kafiyeleşimi aaxa biçimindedir.

ÖRNEK

Ana başa taç imiş
Her derde ilaç imiş
Bir evlat pir olsa da
Anaya muhtaç imiş.

2. Türkü

- Ezgiyle söylenir. Genellikle 7'li, 8'li, 11'li hece ölçüleri kullanılır.
- Aşk, tabiat, savaş, kahramanlık, gurbet gibi konular işlenir.
- Asıl sözlerin olduğu bölüm ve nakarat olmak üzere iki bölümden oluşur. Nakarat bölümüne "kavuştak", asıl bölüme ise "bent" adı verilir.

ÖRNEK

Yeşil kurbağalar öter göllerde
Kırıldı kanadım, kaldım çöllerde
Anasız babasız gurbet ellerde
Ya ben ağlamayım kimler ağlasın
Şu mahzun gönlümü kimler eğlesin

3. Ninni

- Annelerin, bebeklerini uyutmak için belli bir ezgiyle söylediği sözlü edebiyat ürünleridir.
- 7, 8 ve 9'lu hece ölçüleriyle söylenir.
- Öğretici bir niteliği olan ninniler sayesinde çocuklar ana dillerini kolayca öğrenirler.
- Çoğunlukla tek dörtlükten meydana gelir.

ÖRNEK

Tilki duymasın ninni
Tilki duyarsa yavrum
Hem seni yer hem beni
Ninni yavrum ninni

HALK EDEBİYATINDAKİ DÜZYAZI TÜRRLERİ VE HALK TİYATROSU

A. ANLATMAYA BAĞLI EDEBİ METİNLER

1. Masal

Olağanüstü olaylar ve kişilere yer verilen, yer ve zaman kavramlarının belli olmadığı sözlü anlatım türüdür. Masallar genellikle düzyazı şeklinde olmakla birlikte az da olsa nazım unsurlarını içeren masallar da vardır. Bunun nedeni ise kimi halk hikâyesi metnlerinin zamanla dönüşmüş olmasıdır. Sözlü olarak nesilden nesile aktarılmış ve günümüze kadar gelmiştir.

Masalların Özellikleri

- Olağanüstü olay ve kahramanlara yer verilir.
- Öğüt verici bir niteliği vardır.
- Olayın geçtiği yer ve zaman belli değildir.
- Genellikle mutlu sonla biter.
- Kalıplaşmış tekerlemelerle başlar.
- Daha çok -mişli geçmiş zaman kipyle anlatılır.

2. Halk Hikâyeleri

Türk edebiyatında 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan, genellikle âşıklar tarafından nazım - nesir karışık olarak dinleyicilere anlatılan ve nesilden nesile aktarılan hikâyelerdir.

Halk Hikâyelerinin Genel Özellikleri

- Dönemlerinin sosyal, kültürel ve siyasi özelliklerini yansıtır.
- Anlatıcılar âşıklar, şairler ve halk ozanı gibi ünlü kişilerdir.
- Âşıklar hikâyelerini saz çalarak, taklit yaparak anlatırlar.
- Olaylar yalın bir dille aktarılır.
- Genellikle aşk, sevgi, kahramanlık gibi konular işlenir.

B. GÖSTERMEYE BAĞLI EDEBİ METİNLER

1. Karagöz

Seyirlik oyunlar arasında önde gelen bir gölge oyunudur. Bu oyun tasvir adı verilen şekillerin arkadan aydınlatılmış beyaz bir perde üzerine yansıtılması esasına dayanan bir oyundur. Oyunun asıl kişileri Karagöz ve Hacivat'tır. Karagöz, pervasız ve açık kalpli olan halkı, Hacivat da yarı aydın kişileri temsil eder. Oyunun diğer kişileri Tuzsuz Deli Bekir, Zenne, Efe, Çelebi, Matiz, Bolulu, Kürt, Kastamonulu, Laz, Kayserili, Acem, Yahudi'dir.

Karagöz Oyununun Genel Özellikleri

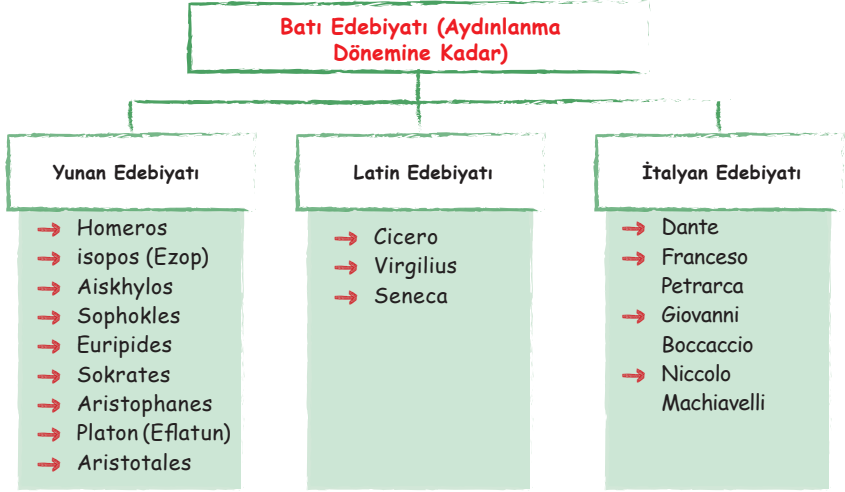
- Metinler halkın ortak malıdır. Doğaçlamaya dayalıdır.
- Mukaddime, muhavere, fasıl ve bitiş bölümlerinden oluşur.
- Her meslek ve sınıftan insana yer verilir.
- Güldürü, şive taklitleri ve yanlış anlamalarla yapılır.
- Asıl kahramanları Karagöz ve Hacivat'tır.

2. Orta Oyunu

Üstü açık, seyircilerle çevrili, yuvarlak bir meydanda, belli bir konunun, yazılı bir metne bağlı kalınmadan doğaçlama olarak oynanmasıdır. Oyunun başlıca kişileri "Kavuklu" ve "Pişekâr"dır. Kavuklu, Karagöz'e; Pişekâr Hacivat'a benzer. Dekor kullanılmayan bu oyuna "tuluat tiyatrosu" da denir.

Orta Oyununun Genel Özellikleri

- Karagöz gibi anonimdir. Doğaçlamaya dayanır. Oyun karşılıklı konuşmalara, şive taklitlerine ve yanlış anlaşılmalara dayalıdır.
- Farklı çevre ve uluslardan tiplere yer verilir. Dekor yok denecek kadar azdır.
- Müzik önemli bir yer tutar. Mukaddime, muhavere, fasıl ve bitiş bölümlerinden oluşur.

BATI EDEBİYATI (AYDINLANMA DÖNEMİNE KADAR)**YUNAN EDEBİYATI****HOMEROS**

Antik çağda yaşamış Yunan ozanıdır. Batı edebiyatının ilk büyük eserleri sayılan İlyada ve Odysseia destanlarının yaratıcısı veya derleyicisi olduğu kabul edilir. Yaşamı hakkında çok az bilgi vardır. Gerçekte Homeros isimli bir şair yaşıyorsa bile bu destanları yaratan veya derleyen tek bir ozan olmadığını düşünen araştırmacılar vardır. Kör olduğu rivayeti olsa da destanlarındaki betimlemelerin canlılığından, destanlarını yazdığı zamanlar gözlerinin gördüğü anlaşılır.

İSOPPOS (EZOP)

Hayvan masallarının efsanevi babası Aisopos'un yaşamı üstüne elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. MÖ 6. yüzyılda yaşamış bir köledir ve Frigya'da doğmuş olduğu söylenir. Anlatılanlara göre çirkin, kekeme ve kamburdur; buna karşılık ince bir zekaya sahiptir. Hiçbir şey yazmamış ama anlattığı öğretilmeli hayvan masallarıyla büyük bir üne kavuşmuştur. Hayvanların başoyuncu olduğu bu masalların bazılarını Sokrates şiir biçimine sokmuştur. Tüm Orta Çağ masalcıları daha sonra da La Fontaine bu masallardan geniş bir biçimde yararlanmışlardır.

ARİSTOPHANES (MÖ 445 - 385)

Antik Yunan komedyasının en büyük ustasıdır. En önemli özelliği, doğrudan doğruya toplum eleştirisi yapması ve yaşadığı toplumun siyasal ve kültürel sorunlarını dolaysız olarak ele almasıdır. Savaş karşıtı oyunlarının çoğu büyük ilgi uyandırır.

ESERLERİ

→ Akharnialılar, Eşekarıları, Barış, Kuşlar.

AİSKHYLOS (MÖ 525 - 456)

Tarihte bilinen ilk tiyatro yazarıdır. Aiskhylos, o zamana kadar tek oyuncu ile gerçekleştirilen oyunların aksine, kendi oyunlarına ikinci oyuncuyu da katmayı akıl etmiştir. Daha sonra üçlemeler de yapar. Böylece oyunlarında diyalog ön plana çıkar, koronun önemi ise azalır. Oyunlarında kanlı sahneler yerine ilginç kostümler ve maskeler kullanmayı tercih eder.

ESERLERİ

→ Persler, Agememnon, Tabiat Önünde Yedi Komutan, Zincire Vurulmuş Prometheus.

SOPHOKLES (MÖ 495 - 405)

Eski Yunan çağının üç büyük tragedya yazarından biridir. “**Trajik Kahraman**” kavramını ilk olarak o kullanmıştır. Eserlerindeki olaylar insanlar arasında geçer ve oyundaki kahramanlar kendi sonlarını kendileri hazırlamıştır. Yüzün üzerinde oyun yazmış, bazı oyunlarıyla ödül almış fakat sadece yedisi günümüze dek ulaşabilmiştir.

ESERLERİ

→ Kral Oidipus, Elektra, Antigone.

EURİPİDES (MÖ 480 - 406)

Eski Yunan tragedya yazarıdır. Tiyatro sanatına gerek konu gerekse dekor ve sahne düzeni bakımından yenilikler getirir. Kadın rollerine önem verir ve oyunlarında daha çok, “aşk” konusunu işler. Tragedyaya olduğu kadar felsefeye de ilgi duyar. Trajedi sanatına katmak istediği yenilikler halk tarafından pek benimsenmez. Edebiyata en önemli katkısı oyunlarına gerçek karakterleri sokmasıdır. Yüze yakın oyundan sadece on yedisi günümüze ulaşmıştır. Bunlardan en bilinenleri ise “**Orestes**” ve “**Bakkhalar**” adlı trajedileridir.

ESERLERİ

→ Orestes, Bakkhalar, Fenikeli Kadınlar, Media, Herakles, Elektra.

SOKRATES (MÖ 470 - 399)

Atina’da doğan Sokrates, iyi bir eğitim görmüştür. Babası onu kendisi gibi heykeltıraş olarak yetiştirmek istese de Sokrates, felsefeye ilgi duymuştur. Sokrates ahlak felsefesinin kurucusu olarak bilinse de, ondan geriye kalan şey kişilerin bilincine, özlerinin ne olduğunu göstermeye yönelik bir çabadır. İlk anlam bilimci olan Sokrates, önceleri doğa bilimleriyle, özellikle de canlı varlıkların çoğalması ve kaybolup gitmesiyle ilgilenir. Görüşlerinin çok etkili olduğu kabul edilen Sokrates hiçbir yapıt kaleme almamıştır. Onu daha çok iki öğrencisi Platon ve Ksenofanes’in yazdıklarından tanımaktayız.

PLATON (EFLATUN) (MÖ 427 - 347)

Çok önemli bir Antik Yunan filozofu olan Eflatun, hocası Sokrates'in etkisiyle felsefeye yönelmiştir. Platon, Batı felsefesinin başlangıç noktası ve ilk önemli filozofudur. Ne yaptığını bilen kişilere bir okulda öğretim yapmayı hedeflemiş ve her yaştan öğrenciye felsefe öğretmek için Atina'da bir Akademi kurmuştur. Platon, eserlerini diyaloglar biçiminde yazmıştır. Eserlerinde görüşlerini çoğunlukla hocası Sokrates'in ağzından açıklamıştır.

ESERLERİ

→ Devlet, Gorgias, Phaedo, Phaedrus.

ARİSTOTELES (ARİSTO) (MÖ 384 - 322)

Platon ile birlikte Batı felsefesinin en önemli temsilcisidir. Eski Yunan filozofu Aristoteles, yalnız filozof değil, Avrupa'nın büyük biyologlarından biridir. Platon'un Akademisi'nde 20 yıl öğrencilik yapmıştır. Platon, sürekli olarak çektiği bu değerli öğrencisinin zekasına ve enerjisine hayran kalmış ve ona Yunanca akıl anlamına gelen "Nous" adını vermiştir. Bir süre sonra Atina'dan göçüp Büyük İskender'in eğitimciliğine getirilmiştir. Daha sonra Atina'ya dönerek ünlü okulu "lykeion"u (lise) kurmuş ve Büyük İskender ölünce Atina'dan ayrılmıştır. Aristoteles, birçok konuda hocası Platon'dan farklı düşünür, hatta hocasını eleştirmekten çekinmez. Platon tüm duyular dünyasına ve etrafımızda gördüğümüz şeylere sırt çevirmiş olmasına rağmen Aristoteles, bunun tam tersine gerçekçi bir biçimde kurbağaları, balıkları, çiçekleri inceler. Aristoteles'in yazılarının temelinin o güne kadar hiç yapılmamış doğa araştırmaları oluşturur.

ESERLERİ

→ Politika, Organon (Mantık üzerine), Categoriae (Kategoriler), Physica (Fizik).

LATİN EDEBİYATI**CİCERO (MÖ 106 - 43)**

Latin edebiyatının ünlü hatip ve yazarıdır. Aynı zamanda devlet adamıdır. Konsül seçildikten sonra düşmanlarını Roma'dan uzaklaştırmayı başardığı için yaşadığı dönemde "Vatanın Babası" diye anılır. Roma İmparatoru Sezar'la ters düşmesi sonucu gücünü kaybedip Roma'dan kaçır. Ancak sonra yakalanıp öldürülür. Cicero, yazılarında iyi bir hatibin özelliklerini, neler bilmesi gerektiğini açıklamıştır. Nutuklarının her biri, başlı başına birer sanat eseridir. Bunlardan sadece elli sekizi günümüze ulaşabilmiştir.

VİRGİLİUS (MÖ 70 - 19)

Latin edebiyatının en büyük şairlerindendir. Pastoral şiirin en önemli temsilcilerindendir. Yetkin ve uyumlu bir söyleyişi vardır. Devlet büyüklerinin himayesi altına girmiştir. Aeneas (Ene) adlı destanın kahramanlarının gezdiği yerleri yakından görmek için Yunanistan ve Küçük Asya'yı gezer. Böylece eserlerinde daha canlı betimlemeler yapma imkanı bulur.

ESERLERİ

→ Aeneas (Ene), Jorjikler.

SENECA (MÖ 4 - MS 65)

Latin edebiyatının en büyük filozofudur. Gençliğinde dönemin en ünlü hocalarından felsefe dersleri alır. Bir süre avukatlık yapar ve senato üyeliğine seçilir. Etkili konuşması ve bilgisiyle yaşadığı çağda ünlenir. Bir süre Neron'un öğretmeni olur; fakat saray entrikaları yüzünden saraydan ayrılır ve Neron'un isteği üzerine hayatına son verir. Seneca, Klasik Yunan trajedilerinden esinlenerek trajediler yazmıştır. Ancak trajedileri sahneye konulmaktan çok yüksek sesle okunmaya uygundur. Onun yazdığı bu trajediler, Shakespeare gibi sanatçıları etkilemiştir. Bazı eserleri Türkçeye de çevrilmiştir.

ESERLERİ

→ Öfkeli Hercules, Troyalılar, Medea, Oedipus.

İTALYAN EDEBİYATI**DANTE (1265 - 1321)**

İtalyan hümanistlerin ilki olarak kabul edilen Dante, küçük yaşta şiir yazmaya başlar ve herkesin beğenisini kazanır. Daha sonra siyasi hayata atılır. İtalya'da barışın ancak Roma-Germen İmparatorluğu tarafından sağlanabileceğini savunur ve bu nedenle İmparatoru Sevenler Partisine katılır. Floransa elçisi olarak Papa'yı ziyaret eder. Ama Dante'nin partisi yenilgiye uğrar ve parti mensupları sürgüne gönderilir. Kral, suçlarını kabul etmeleri halinde sürgünleri bağışlayacağını duyurur. Ancak Dante bunu kabul etmez ve sefalet, yokluk içinde yaşamını yitirir.

ESERLERİ

→ İlahi Komedya, Monarşi.

FRANCESCO PETRARCA (1304 - 1374)

Hümanizmin temellerini atan sanatçılardandır. Petrarca, klasik kültüre ulaşmanın temel aracının, dil öğrenimi olduğunu söylemiştir. Sokrates'in "**Kendini Bil**" komutunu benimsemiş, bunu başarmaya çabalamıştır. Petrarca'nın eski metinlere olan bu ilgisi, insanların bu metinleri okuyup taşıdıkları ruhu canlandırmaya çalışmasını sağlamış ve bu da temel hatlarıyla "**Hümanizm**" akımını oluşturmuştur. Petrarca'nın Avrupa edebiyatı üzerinde büyük bir etkisi vardır. İnce, derin, lirik şiirlerinde aşkın her türlü görüşünü ele alır. Doğrudan doğruya insana karşı duyulan sevgiyi dile getirir. Şiirin geleneksel lirik biçimlerini değiştirir, sone tarzını bütün Avrupa'ya yayar.

ESERLERİ

→ Canzoniere, Trionfi, Le Rime (şiir).

DÜNYA EDEBİYATI

Fransız Edebiyatı

- | | | |
|-------------------------|--------------------|---------------------|
| → Montaigne | → Lamartine | → Emile Zola |
| → Corneille | → Honore De Balzac | → Alphonse Daudet |
| → La Fontaine | → Victor Hugo | → Mallarme |
| → Moliere | → Alexandre Dumas | → Heredia |
| → Racine | → Pere | → Verlaine |
| → La Bruyere | → Alfred De Musset | → Guy De Maupassant |
| → Montesquieu | → Th. Gautier | → Arthur Rimbaud |
| → Voltaire | → Gustave Flaubert | → J.P. Sartre |
| → Jean Jacques Rousseau | → Baudelaire | → Andre Gide |
| → Diderot | → Goncourt | → Marcel Proust |
| → Chateaubriand | → Kardeşler | → Louis Aragon |
| → Stendhal | | → Albert Camus |

Alman Edebiyatı

- | | |
|------------------------------|------------------|
| → Johann Wolfgang Von Goethe | → Thomas Mann |
| → Shiller | → Bertolt Brecht |

Amerikan Edebiyatı

- | | |
|-------------------|--------------------|
| → Edgar Allen Poe | → Ernest Hemingway |
| → Mark Twain | → John Steinbeck |
| → Jack London | |

Azerbaycan Edebiyatı

- | | |
|----------------------|--------------------|
| → Bahtiyar Vahabzade | → Hüseyin Şehriyar |
|----------------------|--------------------|

Kırım Edebiyatı

- | | |
|--------------------|----------------|
| → İsmail Gaspiralı | → Cengiz Dağcı |
|--------------------|----------------|

Kırgız Edebiyatı

- | |
|-------------------|
| → Cengiz Aytmatov |
|-------------------|

CORNEİLLE (1606 - 1684)

→ Klasisizm akımının öncüsü ve iyi bir avukattır. Komedi de yazsa da Fransız tiyatrosunun klasik döneminde katı kuralları yok sayarak “Le Cid” adlı oyunu ile büyük tartışmalara yol açmış ve tepkiler almıştır. Bunun üzerine bir süre yazmaya ara vermiştir. Corneille, kahramanlarını, olayları olağanüstü vasıflarıyla ele alır ve gerçeğe yaklaştırarak işler. Oyunlarında ideal karakterler yaratmıştır. Psikolojik çözümleme ve dramatik gerilimlerden yararlanarak gerçeği ona heyecan katarak anlatmıştır.

→ **Eserleri:** Le Cid, Horace, Cinna (Trajedi); Melite, Yalancı (Komedi).

LA FONTAİNE (1621 - 1695)

→ Dünyaca ünlü fabl yazarıdır. Eski Yunan sanatçısı Aisopos'un (Ezop) biçimlerini deneyerek fabllar yazmıştır. İnsanların; kurnazlık, cimrilik gibi kusurlarını, gülünç bir biçimde anlatmak için kahramanlarını hayvanlardan seçmiştir. Kimi fabllarında daha ileri giderek toplumdaki aksaklıkları mizahi yönleriyle dile getirmiştir. La Fontaine'in fablları hemen bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Onun masallarını Türk edebiyatına Orhan Veli Kanık tanıtmıştır.

→ **Eserleri:** Ağustosböceği ile Karınca, Karga ile Tilki, Kurt ile Kuzu, Aslan ile Fare.

MOLİERE (1622 - 1673)

→ Fransız edebiyatının en büyük komedi yazarı olan Moliere, klasisizmin temsilcilerindendir. Küçük yaşlarda tiyatroya ilgi duymuş, seyyar tiyatrolarla ülkeyi dolaşmıştır. Kendi kurduğu tiyatronun hem müdürü hem oyuncusu hem de oyun yazarı olmuştur. Kendi oyununu oynadığı sırada sahnede fenalık geçirir. Halk, onun gerçekten rol yaptığını düşünür, ne var ki aslında Moliere'in ölümüne tanık oluyorlardır. Klasik dönem komedi yazarı Moliere'in en önemli başarısı, yaşadığı dönemde komediyi, günlük hayatın içine çekmesi olmuştur. Karakterlerini de hep günlük yaşamda kolaylıkla rastlanabilir tiplerden seçmiştir. O bütün yanlışların, kusurların ve sorunların güldürü yoluyla düzeltilebileceğine inanmıştır. Moliere, sadece zamanın gülünç taraflarını, küçüklüklerini anlatmakla kalmamış, daha genel karakterler çizmiş, yaşamla ilgili görüşlerini başyapıtlar halinde ortaya koymuştur.

→ **Eserleri:** Cimri, Tartuffe, Hastalık Hastası, Gülünç Kibarlar, Kibarlık Budalası, Kocalar Okulu, Kadınlar Okulu, Don Juan, Zoraki Tabip, Scapin'in Dolapları.

JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712 - 1778)

→ Rousseau, Fransa'nın yetiştirdiği en büyük filozoflardandır. Ünlü filozof ahlaki değerlere önem verir. Gönül ve duygu yolunu akıl yolundan üstün tutar. Siyaset, toplum, din ve eğitim konularındaki görüş ve önerileriyle olduğu gibi nitelikli sanatıyla da kuşaklar boyunca süren yankılar uyandırır. Daha çok, insan ve toplum ilişkileri üzerine çalışmış, bu inançla eserlerinde cumhuriyet, özgürlük, eşitlik, adalet kavramlarını ele almıştır. Eserleriyle Fransız İhtilali'nin çıkmasında büyük rol oynamıştır.

→ **Eserleri:** Toplum Sözleşmesi, Emile, İtiraflar, Uygarlığın Kötülükleri.

DİDEROT (1713 - 1784)

→ Aydınlanma Çağı'nın en önemli düşünür ve yazarıdır. Felsefe, matematik, astronomi gibi bilim dallarıyla uğraşmıştır. Tiyatro, resim, edebiyat alanlarında da eleştiriler yazmıştır. Romantizm akımını benimsemiştir. Ayrıca hümanist olan Diderot; Hristiyanlığı reddettiği için aşırı dincilerin saldırısına uğramıştır. Maddecî bir düşünür olarak idealizme karşı çıkmıştır. Diderot'un başlıca özelliği, romanları şekil ve içeriğinin yanı sıra felsefi olarak da incelemesidir. Fransız İhtilali'ne yol açan çalışmalarından "Ansiklopedi"ye birçok konuda maddeler eklemiştir.

→ **Eserleri:** Ansiklopedi, Felsefi Düşünceler, Rameau'nun Yeğeni, Rahibe.

CHATEAUBRIAND (1768 - 1848)

→ Fransız edebiyatında romantik akımın öncülerindendir. Düzenli bir eğitim almamasına rağmen bir dönem Londra'da dışişleri bakanlığı da yapmıştır. Birçok ülkeyi gezerek Chateaubriand'ın duygu yüklü bir dili vardır. Eserlerinde tabiat sevgisi, geçmiş zaman özlemi, dinsel inançlara bağlılık gibi konuları ele alır.

→ **Eserleri:** Atala ve Rene, Paris'ten Filistin'e Yolculuk, Mezar Ötesinden Hatıralar.

STENDHAL (1783 - 1842)

→ Fransız edebiyatının en önemli realist sanatçılarından. Önceleri tiyatro ve felsefeyle ilgilense de daha sonra romana yönelir. Uzun yıllar İtalya'da aşık olduğu kadınla beraber yaşar. İlk romanını burada yayımlar. Eserlerinden elde ettiği gelir kendisine yetmediği için resmi görevini sürdürmeye çalışmıştır. Stendhal, romanlarında psikolojiyi ön plana çıkararak psikolojik çözümlemeler yapmıştır. Keskin gözlemleri, kişilik çözümlemeleri, sezgileri, süslemesiz sayılan üslubunun temel özelliği olan hareketle birleşince, en az kendi kişiliği kadar renkli yapıtlar sunmuştur.

→ **Eserleri:** Kırmızı ve Siyah (Kızıl ile Kara), Parma Manastırı, Roma'da Gezintiler.

KIRIM EDEBİYATI

İSMAİL GASPIRALI (1851 - 1914)

→ Türk dünyasının birliği için çalışmış, düşüncelerini “**dilde, fikirde, işte birlik**” parolasıyla ifadelendirmiştir. Kırım edebiyatında modernleşme hareketlerinin, modern edebiyatın öncüsü olmuştur. Kırım Türklerinin sosyal hayatını yakından inceleyen yazar, köylerde dolaşır, her vesileyle halkın arasında bulunur, onların problemlerini, dini, kültürel ve iktisadi hayatını, Ruslarla ilişkilerini yakından izleme, öğrenme imkanı bulur ve tanık olduklarını eserlerine yansıtır.

→ **Eserleri:** Kadınlar Ülkesi, Arslan Kız, Gündoğdu (Hikâye); Medeniyet-i İslamiye, Asya'da Komşularımız (Düşünce Yazıları)

CENGİZ DAĞCI (1919 - 2011)

→ Kırım-Tatar Edebiyatının en tanınmış yazarlarından. İsmail Gaspiralı'nın bilinçli bir şekilde başlattığı Kırım'ın Türkiye ve Türk Dünyasında kültürel bütünleşmesi sürecini devam ettirdi. Eserlerini Türkiye Türkçesiyle yazarak hem Türkiye'nin hem de Kırım Türklerinin arasında yer aldı.

→ **Eserleri:** Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, Onlarda İnsandı, Ölüm ve Korku Günleri, O Topraklar Bizimdir, Dönüş, Genç Temuçin, Badem Dalına Asılı Bebekler, Üşüyen Sokak, Benim Gibi Biri, Oy Markus Oy

BATI ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI

→ Tanzimat Edebiyatı

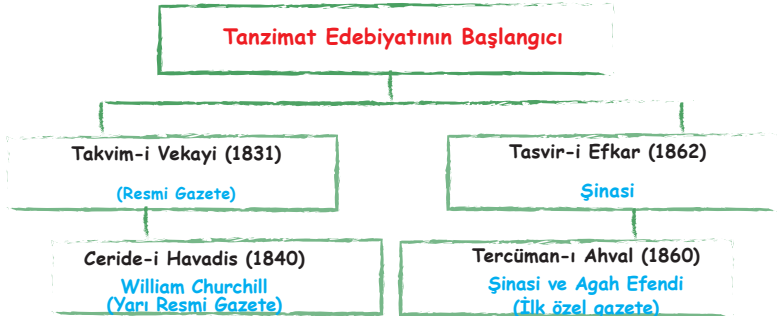
→ Fecriati Topluluğu

→ Servetifünun Edebiyatı

→ Milli Edebiyat

TANZİMAT EDEBİYATI

3 Kasım 1839'da Mustafa Reşit Paşa'nın Gülhane Parkı'nda okuduğu “**Tanzimat Fermanı**” ile siyasi hayatımızda ve edebiyatımızda yeni bir dönem başlamıştır. Tanzimat edebiyatının başlangıcı 1860 yılında “**Tercüman-ı Ahval**” gazetesinin çıkarılmaya başlanmasıyla olmuştur. Bu döneme kadar geçen sürede çıkarılan gazeteler:



CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

- Dilde sadeleşme hareketi başarıya ulaşmış ve İstanbul Türkçesi esas alınmaya başlanmıştır.
- Yazı dili ile konuşma dili arasındaki fark ortadan kalkmıştır.
- Edebiyatımız İstanbul aydınının tekelinden kurtulmaya, Anadolu'da da aydın yetişmeye başlamıştır.
- Uluslararası düzeyde sanatçılar yetişmiştir.
- Edebiyatımız toplumcu bir karakter kazanmış, gerçekçi bir anlayış benimsemiştir.
- Şiirde serbest ölçü ve hece ölçüsü kullanılmıştır.
- Bu dönemden itibaren farklı edebiyat toplulukları ortaya çıkmaya başlamıştır.
- Şiirde günlük konuşma dili kullanılmıştır.
- Roman ve hikâyeye halkın gerçek yaşamı yerleşmiştir.

COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

SAF (ÖZ) ŞİİR ANLAYIŞI

Saf şiir anlayışı Fransız sembolistlerinden etkilenen Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı gibi sanatçılarımızla karakteristik özellik kazanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde bu anlayışa bağlı olarak eser veren sanatçılar olmuştur. Bu sanatçılar Beş Hececiler ile Garipçiler arasındaki nesli oluşturan Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Özdemir Asaf, Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Yedi Meşaleciler olarak bilinen Ziya Osman Saba, Vasfi Mahir Kocatürk, Sabri Esad Siyavuşgil, Cevdet Kudret Solok, Yaşar Nabi Nayır, Kenan Hulusi Koray, Muammer Lütfi Bahşi gibi sanatçılardır.

SAF ŞİİR ANLAYIŞINI BENİMSEYEN SANATÇILARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Şiirin asıl amacının estetik zevk vermek olduğunu savunmuşlardır.
- Kendilerine özgü bir imge dünyası oluşturmuşlardır.
- Sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmışlardır.
- Her türlü eğilimin dışında kalıp bireysel şiirler yazmışlardır.
- Didaktiklikten uzak durmuşlardır.
- Anlaşılmak için değil duyulmak, hissedilmek için yazmışlardır.
- Hece ölçüsünü kullanmışlardır.
- Sembolizmden etkilenmişlerdir.

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901 - 1962)

- Şiir, roman, hikâye, deneme, makale, edebiyat tarihi türünde eserler vermiştir.
- Şiirleriyle Türk diline yeni bir söyleyiş getirmiştir.
- Şiirlerinin temelinde musiki, his ve hayal vardır.
- Şiirlerinde şekilden ziyade ahenge önem vermiştir.
- Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'den etkilenmiştir.
- Romanlarında yapmacıksız, konuşma diline has bir sözcük seçimi vardır.
- Romanlarında ve hikâyelerinde insanların iç dünyalarına yönelmiştir.
- Sembolizme, empresyonizme varan bir belirsizlikle psikolojik anılarını işler.

Eserleri

- **Öykü:** Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru
- **Şiir:** Şiirler
- **Roman:** Mahur Beste, Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Aynadaki Kadın
- **Deneme:** Beş Şehir, Yaşadığım Gibi, Edebiyat Üzerine Makaleler
- **İnceleme:** Tevfik Fikret, Namık Kemal, Yahya Kemal, 19. Asır Türk Edebiyatı

CAHİT SITKI TARANCI (1910 - 1956)

- Ona göre şiir, "kelimelerle güzel şekiller kurma sanatı"dır.
- Temiz, sade, akıcı bir dili vardır.
- Türkçeyi bütün canlılığıyla şiire aktarmaya gayret etmiştir.
- Çoğu gerçeğe bağlı olan mecazları, derin, karışık ve şaşırtıcı değildir.
- Ölüm, ölümlülük, yaşama sevinci, yalnızlık, yurt sevgisi temalarında yazmıştır.
- Hece ölçüsünün duraklarını terk ederek heceye yeni bir tarz kazandırmaya çalışmıştır.

Eserleri

- **Şiir:** Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Ömrümde Sükut, Sonrası
- **Nesir:** Ziya'ya Mektuplar

MAVİCİLER

Atilla İlhan'ın 1952 - 1956 yıllarında çıkardığı "Mavi" dergisinin etrafında toplanan "Yılmaz Gruda, Ferit Edgü, Ahmet Oktay, Özdemir Nutku, Demirtaş Ceyhun, Demir Özlü, Tahsin Yüce, Orhan Duru" gibi sanatçıların oluşturduğu gruptur.

MAVİCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Mavi dergisi etrafında toplanmış adlarını bu dergiden almışlardır.
- Şiirde imajı savunmuşlardır.
- Nazım Hikmet'ten etkilenmiş, toplumsal gerçekçilere yaklaşmışlardır.
- Garip akımına ve Orhan Veli'ye karşı çıkmışlardır.
- Şairane ve sanatlı söyleyişi benimsemişlerdir.
- Şiirin basit olmayacağını zengin benzetmeli, içli, derin olması gerektiğini savunmuşlardır.
- Divan şiirinin biçim özelliklerinden ve imgelerinden yararlanmışlardır.

ATTİLA İLHAN (1925 - 2005)

- Şiir, roman, deneme, anı, gezi yazısı türlerinde eserler vermiştir.
- Mavi hareketi içerisinde etkili olmuş bir isimdir.
- Şiirlerinde büyük harfleri hiç kullanmamıştır.
- Çoğunlukla romantik bir karakter taşıyan şiirini toplumcu gerçekçi bir zemine dayandırmış, biçim ve söyleyiş bakımından divan, halk ve Batı şiirinden yararlanmıştır.

Eserleri

- Duvar, Sisler Bulvarı, Ben Sana Mecburum, Elde Var Hüzün, Kimi Sevsem Sensin, Ayrılık Sevdaya Dahil, Yağmur Kaçağı (Şiir); Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Sokaktaki Adam (Roman).

AHMET OKTAY (1933-2016)

- Başta Ahmet Arif etkisinde şiirler yazan sanatçı, sonraki yıllarda İkinci Yeni tarzında şiirler kaleme almıştır.
- Şiirlerinde zengin bir sözcük dağarcığı dikkat çeker.
- Destansı (epik) bir üslubu vardır.
- Şiirlere verdiği isimler dikkat çekicidir.

Eserleri

- **Şiir:** Bölgeleri Kullanmak, Her Yüz Bir Öykü Yazar, Sürgün, Sürdürülen Bir Şarkının Tarihi, Yol Üstündeki Semender, Ağıtlar ve Övgüler, Bir Sanrı İçin Gece Müziği, Gözüm Seçirdi Vakitten, Söz Acıda Sınandı, Az Kaldı Kışa, Hayalete Övgü

- **Günlük:** Gece Defteri
- **Oyun:** Kurt Dişi
- **Anı:** Gizli Çekmece

FERİT EDGÜ (1936-....)

- Plastik sanatlar alanındaki yazılarıyla bilinir.
- Çevresiyle uyum problemi yaşayan fertleri ele aldı.
- Yapıtlarında edebiyat ve yazarlık konusu üzerinde durdu.
- Deneme, eleştiri ve tartışmaları ilgi uyandırmıştır.

Eserleri

- **Öykü:** Çığlık, Bozgun, Kaçkınlar, Av, Binbir Hece
- **Roman:** Kimse, O / Hakkârî'de Bir Mevsim
- **Deneme:** Yazmak Eylemi, Şimdi Saat Kaç, Ders Notları

HİSARCILAR

Hisarcılar ilk şiirlerini Çınaraltı dergisinde Garip akımına karşı bir duruş sergileyerek yayınladılar. Daha sonra Hisar dergisi etrafında toplandılar. Bu sanatçılar; Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Nevzat Yalçın, Munis Faik Ozansoy, Mehmet Çınarlı ve İlhan Geçer'dir.

HİSARCILARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- "Sanatta yenilik asıldır." demekle birlikte eskiyi inkar etmeyen bir yenilikten yana olmuşlardır.
- Sanatçının hiçbir ideolojinin sözcülüğüne yapmaması ve bağımsız olması gerektiğini savunmuşlardır.
- Kendi milletinden kopmuş bir sanatın evrensel bir değer kazanamayacağını vurgulayarak sanatın milli olması gerektiğini savunmuşlardır.
- "Şiir" özelliğini korumak koşuluyla; aruzu, heceyi, serbest şiiri kullanmayı, şiiri nesre yaklaştırmayı uygun görmüşlerdir.

- Hisarcılar, sanatçının dilinin yaşayan dil olması gerektiğini savunmuşlardır, "Öz Türkçe" anlayışı doğrultusundaki yeni sözcük türetme anlayışına karşı çıkmışlardır.
- Garip (Birinci Yeni) ve İkinci Yeni topluluklarını şiirlerinde kaba ve çirkin sözcükleri kullanmak, büyük ve küçük harf kurallarına uymamak, söz dizimini bozmak gibi nedenlerden dolayı eleştirmişlerdir.

MEHMET ÇINARLI (1925 - 1999)

- Hisar dergisinin kurucularındandır.
- Geleneğe bağlı kalmanın ve edebiyatta manevi yönelişin gerekliliğini savunur.
- Eserlerinde güzelin, doğanın ve milli değerlerin savunuculuğunu yapmıştır.
- Hem aruz hem de heceyle şiirler yazmıştır.

Eserleri

- Güneş Rengi Kadehlerle, Gerçek Hayali Aştı, Bir Yeni Dünya Kurmuşum, Zaman Perdesi (Şiir); Söylemek Yaraşır (Deneme); Sanatçı Dostlarım (Anı).

İLHAN GEÇER (1917 - 2004)

- Uzun yıllar Hisar dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır.
- Şiirlerinde yalın bir dil ve kendisine özgü bir söyleyişi vardır.
- Daha çok romantik duyguları yansıtan şiirler yazmıştır.

Eserleri

- Büyüyen Eller, Belki, Bir Bulut Geçti, Yeşil, Hüzam Beste, Özlem Rıhtımı.

NECATİ CUMALI (1921 - 2001)

- Gözlemlerinden yola çıkarak toplumsal sorunları ele almıştır.
- Ege bölgesinin kırsal insanının yaşantısını anlatmıştır.

Eserleri

→ Kızılçullu Yolu, Harbe Gidenin Şarkıları (Şiir); Tütün Zamanı (Zeliş), Acı Tütün, Yağmurlar ve Topraklar, Viran Dağlar (Roman); Dila Hanım, Ay Büyürken Uyuyamam (Hikâye); Susuz Yaz, Nalınlar, Boş Beşik, Ezik Otlar, Yeni Çıkan Şarkılar ya da Juliet (Tiyatro).

BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN ESERLER

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında bireyin iç dünyasını esas alan eserler Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Mustafa Kutlu, Selim İleri gibi sanatçılar tarafından ele alınmıştır.

Bireyin iç dünyasını esas alan yazarlar insan gerçekliğini farklı bir bakışla anlatarak, modern hayatın insan üzerindeki etkilerini tespit etmek için psikoloji, psikanaliz gibi bilimlerden ve dolayısıyla Freud'un görüşlerinden yararlanmışlardır.

PEYAMİ SAFA (1889 - 1961)

- Psikolojik roman türünün usta ismidir.
- Roman tekniği oldukça gelişmiştir.
- Batılı olmayan ama Doğulu da kalamamış Türk toplumunu konu edinmiştir.
- Olaylardan çok psikolojik analizlere önem vermiştir.
- Ekonomik nedenlerle "Server Bedi" takma adıyla "Cingöz Recai" adlı polisiye romanlar yazmıştır.

Eserleri

→ Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Yalnızız, Fatih - Harbiye, Mahşer, Sözde Kızlar, Bir Tereddüdün Romanı, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu (Roman); Eğitim - Gençlik - Üniversite (Deneme); Sanat, Edebiyat, Tenkit (Makale).

SELİM İLERİ (1949 - ...)

- Eserlerinde modernist öğelere yer vermiştir.
- Bireyin zengin iç dünyasını yansıtmaya öncelik veren öyküler yazmıştır.
- Romanlarında bireyler arasındaki iletişimsizliği, yakın tarihte yaşamış bazı tanınmış kişilerin yaşamları gibi konuları işlemiştir.

Eserleri

→ Cumartesi Yalnızlığı, Pastırma Yazı, Dostlukların Son Günü, Son Yaz Akşamları, Bir Denizin Eteklerinde (Hikâye); Destan Gönüller, Her Gece Bodrum, Cehennem Kraliçesi, Yalancı Şafak, Kırık Deniz Kabukları, Yaşarken ve Ölüirken (Roman); Kamelyasız Kadınlar, Aşk-ı Memnu ya da Uzun Bir Kışın Siyah Günleri (İnceleme); Annem İçin, Anılar Issız ve Yağmur (Anı); Gençlere Türk Romanından Altın Öyküler, İlk Gençlik Çağına Öyküler (Antoloji); Cahide Sonku Ölüm ve Elmas (Tiyatro).

İNCİ ARAL (1944-....)

- Yapıtlarında toplumsal sorunlarla kadına ve insana ait problemleri işlemiştir.
- Yeni Yalan Zamanlar adlı eseri ünlüdür ve bu eseri postmodern bir arayışla kaleme almıştır.

Eserleri

- **Roman:** Ölü Erkek Kuşlar, Yeni Yalan Zamanlar, Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, İçimden Kuşlar Göçüyor, Safran Sarı
- **Öykü:** Uykusuzlar, Kıran Resimleri, Sevginin Eşsiz Kışı

FÜRUZAN (1935-....)

- Öykülerinde "küçük insanlar" diye adlandırılan toplumun ezilmiş, hakkı yenmiş, duyurluk iç dünyaları keşfedilmemiş insanlarını ele almıştır.
- Öykü, şiir, roman, gezi yazısı, deneme türlerinde eserler vermiştir.
- 47'liler adlı romanı ünlüdür. Bu eserinde 68 kuşağının hikâyelerini anlatmıştır.

Eserleri

- **Roman:** 47'liler, Berlin'in Nar Çiçeği
- **Öykü:** Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir

NOT

Bu anlayışa göre eser veren sanatçılar arasında Nezihe Meriç, Latife Tekin, Vüs'at O. Bener, Pınar Kür, Hulki Aktunç, Mustafa Miyasoğlu gibi isimler de gösterilmektedir.

SAİT FAİK ABASIYANIK (1906-1954)

- Çehov tarzı hikâyenin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisidir.
- Genellikle gerçekçi olan yazarın bazı öykülerinde gerçeküstü öğeler öne çıkar.
- Yapıtlarında deniz, balık, yoksulluk, yaşama bağlılık gibi öğeleri vurgulamıştır.
- Hikâyelerinde sade bir dil kullanmıştır.
- Onun öykülerinde anlık kesitler, konudan ve olaydan daha önemlidir.
- İstanbul hikâyecisi olarak bilinir.

Eserleri

- **Öykü:** Semaver, Sarnıç, Mahalle Kahvesi, Tüneldeki Çocuk, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Kumpanya, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Son Kuşlar, Az Şekerli
- **Roman:** Medar-ı Maişet Motoru (Birtakım İnsanlar), Kayıp Aranıyor
- **Röportaj:** Mahkeme Kapısı

TYT ve AYT Hızlı Ders Ders Enfes Konu Anlatımı



Ebat: Küçük Boy (14x20)

TYT ve AYT önce Ders Ders Soru Bankası



Ebat: Orta Boy (16x24)

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 29 95 Fax: 0312 342 23 58

WhatsApp: 0 505 925 57 81

www.datayayinlari.com | bilgi@datayayinlari.com



ISBN 978-605-7701-10-7



9 786057 701107